

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2013

L Aidin – Ardleibhéal

(400 marc)

Dé hAoine, 14 Meitheamh – Tráthnóna, 2.00 go 5.00

1. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[75]

A. Cuir Laidin air seo:-

D'inis a gcuid scabhtaí do na Rómhánaigh cá raibh muintir na cathrach i bhfolach agus cár sheol siad na mná agus na páistí. Dá bhrí sin, d'athraigh siad a mbealach agus rinne deifir isteach i gceantar Capua, agus Títeas i gceannas orthu. Bheartaigh sé dul go dtí an cósta ar dtús mar bhí súil aige go bhfaigheadh sé amach nár fhág an t-arm a gcampa go fóill. Mháirseáil sé chomh tapa sin gur shroich sé an fharraige sula raibh a fhios ag an namhaid go raibh sé ag teacht. Tar éis dhá chohórt a fhágáil ar an gcnoc ionas go bhféadfaidís an namhaid a ionsaí an lá dar gcionn, d'imigh sé féin láithreach go dtí an chathair.

táim i bhfolach: me celo.

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna go léir ina dhiaidh:-

(Nuair a thagann na Peirsigh i dtír i Maratón, cuireann muintir na hAithne fios ar chabhair ó Sparta agus ansin máirseálann siad amach chun aghaidh a thabhairt ar an namhaid)

Darius autem, hortantibus amicis ut Graeciam redigeret in suam potestatem, classem quingentarum navium comparavit quae suas copias in Europam transportaret. Praefecti regii classe ad Euboeam appulsa celeriter Eretriam ceperunt omnesque eius gentis cives abreptos in Asiam ad regem miserunt. Inde ad Atticam accesserunt ac suas copias in campum Marathona deduxerunt. Hic locus est ab Athenis circiter milia passuum decem. Hoc tumultu Athenienses tam propinquo tamque magno permoti, Phidippumque cursor Lacedaemonem miserunt qui nuntiaret quam celeri opus esset auxilio. Domi autem creaverunt decem praetores qui exercitui praeessent, in eis Miltiades. Eius auctoritate impulsu Athenienses ex urbe copias eduxerunt quae hostibus obviam in campum Marathona descenderent. Ibi acriter pugnatum est; qua pugna nihil adhuc exstitit nobilius; nulla enim unquam tam exigua manus tantas opes prostravit.

redigo: athbhunaím, tugaim ar ais. Is tuiseal cuspóireach, uimhir uatha é 'Marathona'.
cursor: teachtaire. Lacedaemon: cathair Sparta. opus est: tá gá le (+ Ochslaíoch).
exiguus: beag. opes: cumhacht mhíleata. prosterno: cloím.

(i)	Cad a mhol cairde Darius dó a dhéanamh?	(7)
(ii)	Cén chéad chéim a thug sé?	(7)
(iii)	Cad a rinne na ceannasaithe ar shaoránaigh Eretria?	(7)
(iv)	Cá ndeachaigh an tsluaíocht ansin?	(7)
(v)	Cá bhfuil Maratón suite?	(7)
(vi)	Conas a fuair muintir na hAithne cabhair ó na Spartaigh?	(8)
(vii)	Cad go díreach a bhí le hinsint ag an teachtaire do na Spartaigh?	(8)
(viii)	Cén gníomh a rinne muintir na hAithne san Aithin?	(8)
(ix)	Cén gníomh a mhol Miltiades do mhuintir na hAithne a dhéanamh?	(8)
(x)	Cén fáth ar dóigh leis an údar go bhfuil an cath seo chomh hiontach sin?	(8)

2. Cuir Gaeilge ar shliocht **amháin** as Roinn **A** agus ar shliocht **amháin** as Roinn **B**: [130]

A. (i) (*Ullmhaíonn Ainéas agus a chuid fear féasta dóibh féin ach cuireann na hAirpeanna isteach air*)

huc ubi delati portus intravimus, ecce
laeta boum passim campis armenta videmus
caprigenumque pecus nullo custode per herbas.
inruimus ferro et divos ipsumque vocamus
in partem praedamque lovem; tum litore curvo
exstruimusque toros dapibusque epulamur opimis.
at subitae horrifico lapsu de montibus adsunt
Harpylae et magnis quatiunt clangoribus alas,
diripiuntque dapes contactuque omnia foedant
immundo; tum vox taetrum dira inter odorem.

Veirgil (65)

armentum: eallach. caprigenus: síolraithe ó ghabhar. inruo: brostaím isteach.
exstruo: tógaim. torus: tolg, leaba. dapes: bia. epulo: déanaim féasta ar.
opimus: saibhir. quatio: crithim. clangor: torann. diripio: scriosaim.
foedo: truaillím. immundus: salach. taeter: bréan. dirus: uafásach.

NÓ

A. (ii) (*Agus é díbeartha as Salamis ag a athair, seolann an laoch Traíoch Teucer leis chun cathair nua a bhunú a mbeidh an t-ainm céanna uirthi*)

Teucer Salamina patremque
cum fugeret, tamen uda Lyaeo
tempora populea fertur vinxisse corona,
sic tristes adfatus amicos:
'quo nos cumque feret melior fortuna parente,
ibimus, o socii comitesque.
nil desperandum Teucro duce et auspice Teucro:
certus enim promisit Apollo
ambiguam tellure nova Salamina futuram.
o fortes peioraque passi
mecum saepe viri, nunc vino pellite curas.'

Horáit (65)

Is tuiseal cuspóireach, uimhir uatha é 'Salamina'. udus: tais. Lyaeus: fíon.
tempora: mala. populeus: poibleog. vincio: timpeallaím.
auspex: treoraí. ambiguus: an dara. tellus: talamh.

B. (i) (*Ionsaíonn Clóidias agus a lucht leanúna Milo ar an mbóthar gar dá fheirm*)

Milo autem in senatu fuisset eo die, quoad senatus est dimissus, domum venit; calceos et vestimenta mutavit; paulisper, dum uxor se parat, moratus est. Dein profectus eo tempore cum iam Clodius, si quidem eo die Romam venturus erat, redire potuisset. Fit obviam Clodio, qui iter illud ad caedem faciendam paraverat, ante fundum eius hora fere undecima aut non multo post. Illi qui erant cum Clodio, gladiis eductis, partim recurrerunt ad raedam, ut a tergo Milonem adorirentur; partim quod putaverunt hunc iam interfectum, caedere incipiunt eius servos, qui post erant. ex quibus qui animo fideli in dominum fuerunt, partim occisi sunt, partim domino succurrere prohiberentur.

Cicearó (65)

quoad: go dtí go. calceus: bróg. obviam fio: buailim le (+ Tabharthach). fundus: feirm.
raeda: carráiste. adorior: ionsaím. succuro: tagaim i gcabhair ar (+ Tabharthach).

NÓ

B. (ii) (Tugann Livias cur síos ar leagan amach an bhearnais sléibhe ar a dtugtar na Gabhail Cháidíneacha áit a raibh na Rómhánaigh sáinnithe)

Duae ad Luceriam ferebant viae, altera patens apertaue, sed quanto tutior, tanto longior; altera via per Furculas Caudinas, brevior; sed hic locus ita natus est: saltus duo alti, angusti silvosique sunt, montibus circa perpetuis inter se iuncti. Inter eos saltus satis patens clausus in medio campus iacet herbidus aquosusque, per quem medium iter est; sed antequam venias ad illum campum, intrandae primae angustiae sunt et postea aut retro via repetenda aut, si ire porro pergas, per alterum saltum artiozem evadere necesse est. In eum campum, Romani, via alia agmen demiserunt, sed cum ad angustias statim perrexerunt, arborum saxorumque ingentium obicem invenerunt.

Livias (65)

ferebant: 'chuaigh i dtreo'. patens: nocht. Furculae Caudinae: na Gabhail Cháidíneacha. saltus: bearnas. perpetuus: gan bhriseadh. iter: bóthar. angustiae (iolra): bearnas caol. porro: chun cinn. pergo: leanaim orm. artus: caol. demitto: treoraím síos. obex: bac, constaic.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[90]

A.

(i) Cuir Gaeilge air seo:-

(60)

Iam Hadrumetum pervenerat Hannibal; unde, ad reficiendum ex iactatione maritima militem paucis diebus sumptis, excitus pavidis nuntiis omnia circa Carthaginem obtineri armis adferentium, magnis itineribus Zamam contendit. Zama quinque dierum iter ab Carthagine abest. Inde praemissi speculatores cum excepti a custodibus Romanis deducti ad Scipionem essent, traditos eos tribuno militum, iussosque omisso metu visere omnia per castra qua vellent circumduci iussit; percontatusque satin per commodum omnia explorassent, datis qui prosequerentur, retro ad Hannibalem dimisit. Hannibal nihil quidem eorum quae nuntiabantur - nam et Masinissam cum sex milibus peditum, quattuor equitum venisse eo ipso forte die adferebant - laeto animo audivit, maxime hostis fiducia, quae non de nihilo profecto concepta esset, percussus.

Livias

(ii) Freagair trí cinn ar bith de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag gabháil le gach ceist díobh):-

(30)

- (a) Déan cur síos ar ghníomhartha Syphax in aghaidh na Rómhánach tar éis gur fógraíodh Masinissa ina rí.
- (b) Cad a rinne Scipio i ngeall ar phósadh Masinissa agus Sophonisba?
- (c) Cén fáth a raibh Mago sásta aontú le hachainí na dtoscairí ón gCartaig go bhfillfeadh sé abhaile?
- (d) Cad a rinne Hannibal faoin treoir ón gCartaig go bhfillfeadh sé abhaile?
- (e) Scríobh nóta gearr ar Scipio mar a fheictear é i Leabhar XXX.

B.

(i) Cuir Gaeilge air seo:-

(60)

qualis ubi in lucem coluber mala gramina pastus,
frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat,
nunc positus novus exuviis nitidusque iuventa,
lubrica convolvit sublato pectore terga
arduus ad solem, et linguis micat ore trisulcis.
una ingens Periphas et equorum agitator Achilles
armiger Automedon, una omnis Scyria pubes
succedunt tecto, et flammam ad culmina iactant.
ipse inter primos correpta dura bipenni
limina perrumpit, postesque a cardine vellit
aeratos; iamque excisa trabe firma cavavit
robora, et ingentem lato dedit ore fenestram.
apparet domus intus, et atria longa patescunt;
apparent Priami et veterum penetralia regum,
armatosque vident stantes in limine primo.

Veirgil

(ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag gabháil le gach ceist díobh):-

(30)

- (a) Cé dó a dtagraíonn an meafar sna chéad línte thuas? Cén tuairim a thugann an meafar duit faoin laoch seo?
- (b) Déan cur síos ar an bpionós a d'fhulaing an sagart Laocoon. Cén fáth ar cuireadh an pionós sin air?
- (c) Déan cur síos achomair ar ghabháil Cassandra. Déan cur síos ar ar tharla mar thoradh ar a gabháil.
- (d) Déan cur síos ar Eachtar mar a fheiceann Aeineás é i Leabhar 2. Cén teachtaireacht a thugann sé chuig Aeineás?
- (e) Cén tuairim a fuair tú faoi charachtar Aeineás ón méid atá léite agat? Déan tagairt do Leabhar 2 mar thacaíocht le do fhreagra.

4. (i) Freagair (a) nó (b):-

[30]

(a) Mínigh tuisil *urbi* agus *victis* agus foirm an bhriathair *moriatur* sa sliocht a leanas:

succurritis urbi
incensae: moriatur, et in media arma ruamus.
una salus victis nullam sperare salutem.

(b) Mínigh foirmeacha na mbriathra *voluisset* agus *quaereret* agus tuiseal sese sa sliocht a leanas:

Nam cum Scipio quid sibi voluisset quaereret ... tum ille peccasse quidem sese atque insanisse fatebatur.

(10)

(ii) Luaigh príomhranna **trí cinn ar bith** de na briathra seo a leanas:

pario, parco, audeo, orior, fundo.

(10)

(iii) Ainmnigh meadaracht na líne seo a leanas agus marcáil na cainníochtaí:

caelo tonantem credidimus lovem.

(10)

5. Freagair **trí cinn** de na ceistanna seo a leanas. Ní mór ceist **amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus ceist **amháin** ar a laghad as Roinn B. Is féidir an **tríú** ceist a roghnú as Roinn A **nó** as Roinn B. (Tá cúig mharc is fiche ag gabháil le gach ceist díobh):- **[75]**

A.

- (i) Pléigh rialú na Róimhe faoi Ágastas. An dóigh leat go measfadh saoránaigh na Róimhe ag an am sin go raibh siad ag maireachtáil i Ré Órga? Mínigh do fhreagra.
- (ii) Tá cáil ar ríshliocht Flavius as ar éirigh leo a bhaint amach agus as ar chlis orthu a dhéanamh. Pléigh an ráiteas sin. Déan tagairt i do fhreagra do réimeas **beirt** ar a laghad de na himpirí de shliocht Flavius.
- (iii) Scríobh nótaí ar **dhá** cheann díobh seo a leanas:
An tImpire Nerva; Burras agus Seinice; Messalina; An tImpire Gaius (Caligula).

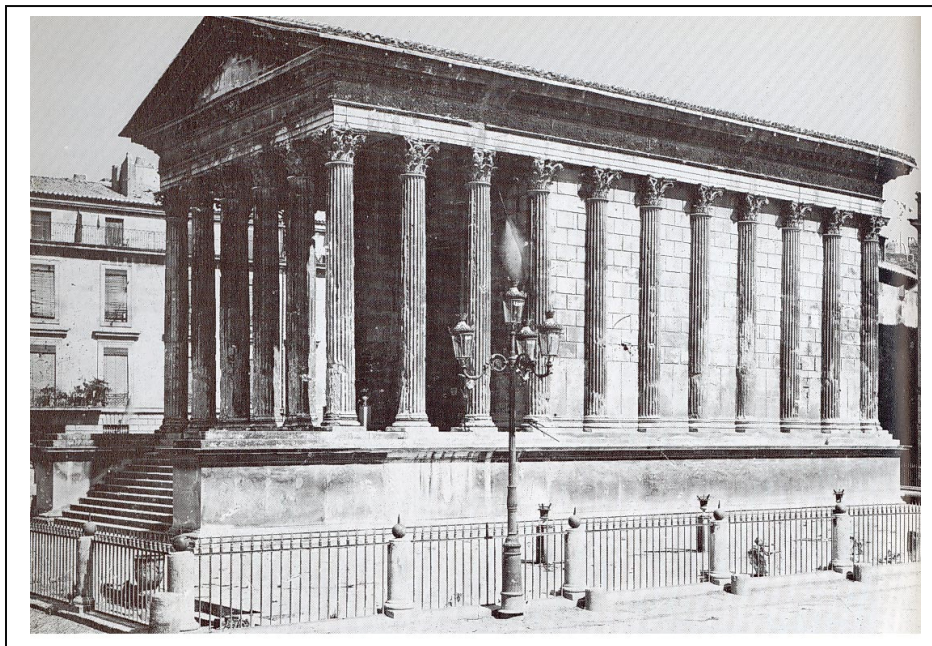
B.

- (i) Tabhair cuntas ar shaol agus ar shaothar Livias **nó** Veirgil. Cén dearcadh i leith na Róimhe a léiríonn an t-údar atá roghnaithe agat?
- (ii) Tógadh amharclanna Rómhánacha le bheith praiticiúil agus chun pléisiúr aeistéitiúil a thabhairt. Pléigh an dearcadh sin. Déan tagairt i do fhreagra do **dhá** shampla ar a laghad de na hamharclanna Rómhánacha.
- (iii) Breathnaigh ar na Fótagraif **A**, **B** agus **C** agus freagair **dhá** cheann de na ceistanna seo a leanas:-
- (a) Cén séadchomhartha a thaispeántar i bhFótagraf **A**? Déan cur síos ar **dhá** radharc atá á léiriú ar an séadchomhartha seo. Cén tábhacht a bhaineann leis an séadchomhartha seo, dar leat?
- (b) Cén struchtúr a thaispeántar i bhFótagraf **B** agus cá bhfuil sé suite? Cad iad na príomhghnéithe a bhain leis an struchtúr seo agus le struchtúir eile cosúil leis?
- (c) Cén séadchomhartha as a dtagann an painéal rilife a thaispeántar i bhFótagraf **C** agus cén ócáid ar ar tógadh an séadchomhartha? Déan trácht achomair ar chuid de phríomhghnéithe an tséadchomhartha.

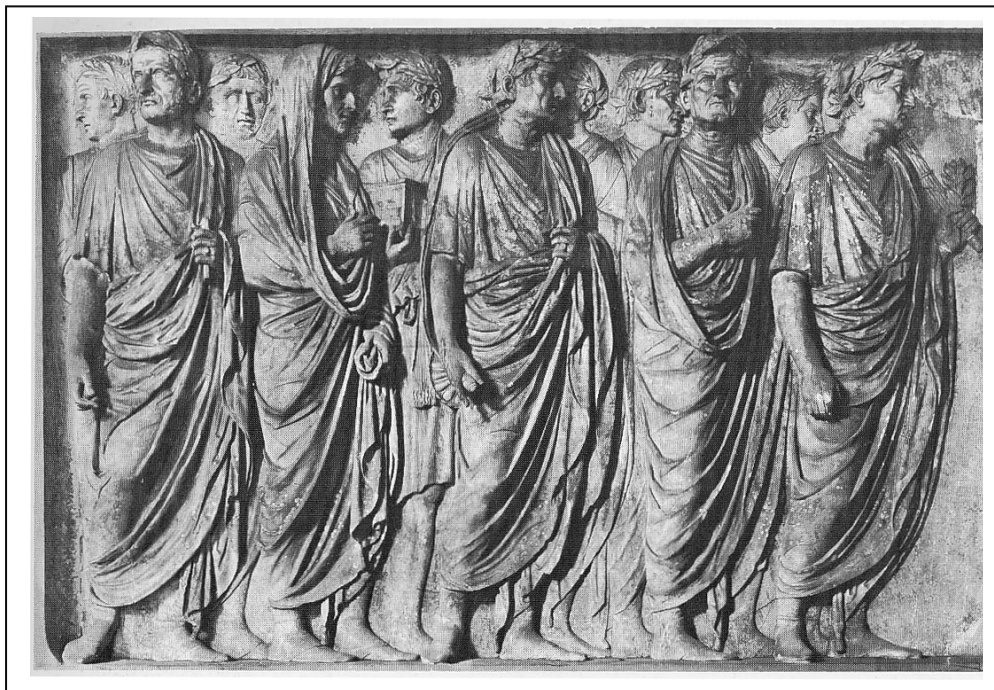
A

B

C

Baineadh na Fótagraif A, B agus C as *Roman Art and Architecture*, M. Wheeler, Thames and Hudson.

Leathanach Bán